

BADIY ASARLARDA MODAL SO`ZLARNING MA`NO KUCHAYTIRISH VAZIFASI

Rahmatullayeva Nozbuvi Jo`rabek qizi
Ishtixon tumani 36-maktab o`quvchisi

O`zbek adabiyoti buyuk tarixga ega. Bu tarixni o`rganish uchun yillar kamlik qiladi. Adabiyotimizni shakllantirishda, uni bosqicha- bosqich rivojlantirishda juda ko`p ijodkorlarning mehnati singgan. Qanchadan- qancha fidokorlar xalq ongini ostirish, madaniyatimizni rivojlantirish uchun jonlarini qurbon qildilar. Masalan , Jadidchilarimizni olaylik, ular xuddi qishda ochilgan chechak singari kam umr ko`rgan bo`lsalarda, G`ofur G`ulom aytganidek “ Yarim soat ichida tug`ilib, o`lib” asrlarga tatiydigan ijodiy me`ros qoldira oldilar.

Bugun bizning faxrlana oladigan adabiy me`rosimiz bor. Biz bu qimmatli xazinani asrab- avaylamog`imiz lozim.. Buning uchun ularning ijodini chuqurroq o`rganishimiz, ularning ishlariga munosib avlod bo`lmog`imiz darkor.

Ana shunday ijodkorlar orasida o`tkir qalam sohibi, iste`dodli ijodkor O`tkir Hoshimovning “Ikki eshik orasi” asariga nazar tashlamoqchimiz. Bu asarda urush davridagi qiyinchiliklar, insonlar hayotidagi ziddiyatli vaziyatlar xususida so`z boradi. Biz shu asardagi ta`sirchanlikni sezilarli darajada oshirgan modal so`zlar haqida to`xtalmoqchimiz.

Asarda modal so`zlardan juda ko`p o`rinda foydalanilgan. Aynan ularning ishtiroki gaplarga qanday ta`sir etayotganini ko`rib chiqamiz:

Chamasi, Fotima kelin ham uning to`satdan urushga jo`naganiga chidolmadi.

Xayriyat, kun botmasdan kartoshkani terib bo`ldik.

Xullas, erining oldiga bir lagan qirmoch olib qo`ydi.

Modal so`zlar gapga qo`shilganda o`quvchiga o`zgacha ruhiyat bag`ishlaydi; fikrni yanada yoritib beradi, muallifning voqealarga achinish, gumon tasdiq va boshqa tushunchalarni ifodalaydi. Biz hozirgi gaplarda modal so`zlar qanday ma`no anglatib kelganini aytib o`tamiz.

Masalan, birinchi gapda chamasi so`zi gapga gumon, taxmin ma`nolarini yuklagan. Ikkinchi gapda qo`llangan xayriyat so`zi quvonish manosi gapga kiritiyapti.

Uchinchi gapda qatnashgan xullas modal so`zi aytilmoqchi bo`lgan fikrni yakun topganligini anglatyapti. Ya`ni fikrning yakunlanganini anglatmoqda.

Umuman olganda, bu asarda modal soʻzlar juda koʻp oʻrinda ishlatilgan. Tahlilni davom ettiramiz:

Demak, togʻamni kuzatishga u ham kelibdi.

Bu gapda ***xulosalash maʼnosidagi demak*** modal soʻzi ishtirok etgan va gapning umumiy mazmunini tahlil qilishga xizmat qilyapti. Agar bu gapda modal soʻz ishlatilmaganda xulosalash mazmuni boʻlmagan oddiy darak gapga aylanib qolgan boʻlar edi.

Umuman, sizdaqa brigadirdan voz kechish masalasini oʻylab koʻramiz.

Bu gapda ishlatilgan ***umuman*** modal soʻzi ham xulosalash maʼnosida keladi. Ammo ***demak*** soʻziga qaraganda maʼnoni kuchaytirishga ham xizmat qilmoqda.

Avvallari maosh olgan kunim, albatta, eski gap qoʻzgʻalar edi.

Yuqoridagi gapda ishlatilgan ***albatta*** modal soʻzi ***ishonch munosabatini*** bildirib kelmoqda. Gapning modal soʻz ishlatilmagan holatida ***eski gapning qoʻzgʻalish yoki qoʻzgʻalmasligi haqida fikr anglashilmaydi.*** Ammo ***albatta ishlatilgandan keyin “eski gapning qoʻzgʻalishini” aniq qilib qoʻyadi.***

“Ikki eshik orasi” asarida modal soʻzlarning ishlatilishi asarning yanada taʼsirchanroq boʻlishini taminlamoqda. Yuqorida takidlaganimizdek, bu modal soʻzlar fikrni yanada ochiqroq koʻrsatishga yordam beradi..Modal soʻzlar qatnashgan asar oʻquvchiga estetik zavq bagʻishlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

Oʻtkir Hoshimov “Ikki eshik orasi”

B.Toʻxliyev Adabiyot nazariyasi

B.Toʻxliyev Hozirgi oʻzbek adabiy tili